

[1] List panu papeži Inocencovi, který je předmluvou následujícího díla.

Nejsvětějšímu otci a blahoslavenému pánu Inocencovi,¹ z Boží milosti nejvyššímu biskupovi univerzální církve, bratr Petr, nezaslouženě jeho pokorný služebník, mnich kláštera Vaux-Cernay,² posílá nejen nohou políbení, ale i stopy jeho nohou pokorně líbá.

[2] Buď veleben Pán, Bůh zástupů, který konečně za vašich časů a za vaší usilovné spolupráce, nejsvětější otče, svou církev v Provincii, která v bouřlivém víru heretiků již téměř zcela ztroskotala, milostivě vyrval ze lví tlamy³ rukama svých služebníků a osvobodil ji z rukou ukrutníků. Nuže aby tak slavný a podivuhodný čin nemohl v průběhu nadcházejících časů upadnout v zapomenutí, ale aby velkolepé skutky našeho Boha⁴ vešly ve známost mezi lidmi, předkládám vašemu majestátu, nejsvětější otče, popis událostí, v nějaké míře písemně zaznamenaný a pokorně prosím, aby nebylo pokládáno za troufalost, že chlapec začátečník pozvedl ruku k tak závažnému činu,⁵ opovážil se vzít na sebe břímě přesahující jeho síly; neboť jsem měl v tomto díle jediný záměr. To jediné bylo důvodem k psaní, aby národy poznaly podivuhodné Boží skutky. Hlavně, jak lze uvážit ze samotného způsobu vyprávění, jsem se snažil nezdobit knihu nadbytečnými slovy, ale chtěl jsem prostou pravdu vyjádřit prostě. Ať tedy má, dobrý otče, důstojnost vaší svatosti za jisté, že i když jsem nebyl schopen obsáhnout všechno, co by mělo v tomto počínu být zapsáno, to co jsem zapsal, je pravdivé, protože jsem nikdy nic nepřidal, leda co jsem viděl na vlastní oči nebo slyšel od velmi vážených a naprosto důvěryhodných osob. **[3]** V první části tohoto díla promluví stručně o společenstvích kacírů a o tom, jak byli lidé v Provence již odedávna nakaženi leprou nevěrectví. Potom vypovím, jak zmínění provensálští kacíři byli napomínáni kazateli slova Božího a služebníky vaší svatosti, kteří hříšníky mnohokrát žádali, aby přišli k rozumu, a konečně po řadě představím, nakolik jsem schopen, příchod křížáků, zabírání měst a hradů a ostatní děje směřující k posílení víry. **[4]** Jedno však ať vědí ti, kteří to budou číst, že na mnoha místech tohoto díla se obyvatelé Toulouse a kacíři z jiných měst a hradů a jejich ochránci

nazývají obecně Albigenští,⁶ protože jiné národy jsou zvyklé provensálské kacíře nazývat Albigenští. Aby pak čtenář mohl v této knížce snáze najít, co hledá, ať vezme na vědomí, že toto dílo bylo rozděleno na nestejně oddíly podle rozmanitých, po sobě jdoucích událostí.

[První část: O kacířích.]

[5] Ve jménu našeho Pána Ježíše Krista, k jeho chvále a cti začíná vyprávění o Albigenských. V narbonské provincii, kde kdysi vzkvétala víra, začal nepřítel víry zasévat koukol.⁷ Lid si počínal jako bez rozumu, znesvěcoval svátosti Krista, z nichž se těšila Boží moudrost,⁸ choval se pošetile, kazil skutečnou zbožnou úctu k Bohu,⁹ tápal a bloudil neschůdnými cestami bludů, ocitl se na scestí, nikoli na cestě.¹⁰ **[6]** Bratr Petr z Castelnau a bratr Raoul, dva cisterciáctí mniši, zapálení a horliví ve víře, kteří byli rozhodnutím papeže ustanoveni legáty proti zhoubnému bezvěrectví,¹¹ nic nezanedbávali a řádně vykonávali misi, která jim byla uložena. Odebrali se do Toulouse a vstoupili do tohoto města, z něhož hlavně vycházel jed proradnosti, který nakazil lid a způsobil, že umdléval v poznávání Krista, odpadl od skutečného jasu a zbožné lásky.¹²

Rozbujel se trpký kořen,¹³ vrýval se stále hlouběji do lidských srdcí a dal se jen velmi obtížně vytrhnout. Často a důrazně se dostávalo Toulouským rady, aby se odřekli hereze, aby vypověděli kacíře. Promlouvali k nim muži vyslaní papežem, ale nepřesvědčili je. Vskutku tak propadli smrti ti, kteří se zřekli života, byli zachvázeni a nakaženi ničemným, živočišným, pozemským, dábelským myšlením a postrádali tu moudrost, která je shůry, je ochotná dát se přesvědčit a je v souladu s dobrem.¹⁴ **[7]** Konečně ty dvě olivy, ony dvě zářící svítilny před Pánem,¹⁵ vnukly otrokům otrocký strach, hrozily jim vyplněním majetku, hlásaly hněv králů a knížat a přesvědčily je, aby se odřekli hereze a vyhnali heretiky. A oni tak přestávali hřešit nikoli pro lásku k ctnosti, ale, jak praví básník, pro hrůzu z trestu.¹⁶ To jasně ukázali skutky: neboť se vzápětí stali křivopřísežníky, připustili návrat svého neštěstí a ukrývali kacíře, kteří kázali na jejich půlnočních shromážděních. Běda, jak je nesnadné vymanit se ze zvyku!

[8] Toto město Toulouse,¹⁷ veskrze proľhané a záludné, od prvopočátku svého založení, jak se tvrdí, bylo zřídka, či snad nikdy nebylo, prosto této morové rány a proklaté nákazy, této kacířské zkaženosti, která přechází z otců na syny a rozlévá jed pověr a bezbožnosti. Říká se, že Toulouse proto jako trest za takový zločin již kdysi zakusilo zásah mstící ruky, vyvrácení a zasloužené zpustošení, takže v samém středu města se rozprostíralo jakoby rozlehlé pole zorané radlicemi. Také jeden z jeho slavných králů, kteří v něm v té době panovali – byl to, jak se věří, ten jménem Alarich – byl nanejvýš hanebně pověšen na šibenici před branami města.¹⁸ [9] Potomstvo tohoto města poskvrněné tou starou lepkavou špínou, rod zmijí,¹⁹ se nemohlo ani nyní, za našich časů, odtrhnout od kořene své zkaženosti: ba dokonce dovolili, aby se k nim navrátil vrozený sklon ke kacířství a kacířská povaha vyhnané vidlemi zaslouženého trestu;²⁰ dychtí jednat po způsobu otců a odmítá se odrodit. Tak jako²¹ *zkažený hrozen předává zkaženost jinému hroznu a celé stádo na polích hyne svrabem a prašivinou jednoho kusu*, příkladem blízkého Toulouse byla sousední města a městečka, kde zapustili kořeny arcikacíři, neobyčejně a politováníhodně nakažena skrze rašící výhonky jejich bezvěrectví. Téměř všichni páni provensálské země se stali obhájci a ochránci kacířů, starali se o ně s velkým záplem a bránili je proti Bohu a církvi.

[10] **O kacířském učení.**²² Protože se na tomto místě jaksí naskýtá vhodná příležitost, rozhodl jsem se jednoduše a stručně popsat kacířské učení a názory kacířů odlišné od pravé víry. Předně je třeba vědět, že kacíři stanovili, že jsou dva stvořitelé: stvořitel neviditelných věcí, kterého nazývali dobrotivým Bohem, a stvořitel viditelných věcí, jehož nazývali zlým. Nový zákon připisovali dobrotivému Bohu, Starý zákon zlému a onen Starý zcela odmítali, kromě některých výroků, které jsou ze Starého zákona vloženy do Nového a které z úcty k Novému zákonu pokládali za hodné uznání. Tvrdili, že původce Starého zákona je lhář, protože řekl prvním lidem:²³ „V den, kdy byste pojedli ze stromu poznání dobrého a zlého, propadnete smrti“ – a přece nezemřeli po jeho požití, jak jim pravil. Když ale ochutnali zakázané jablko, byli vydáni napospas bědné

smrtelnosti. Nazývali ho také vrahem, jednak proto, že obyvatele Sodomy a Gomory obrátil v popel a zničil svět vodami potopy, jednak proto, že zaplavil mořem faraona a Egypťany. Tvrdili, že všichni otcové Starého zákona zaslouží zatracení a prohlášovali, že Jan Křtitel je jeden z největších démonů. [11] Na svých tajných shromážděních také říkali, že onen Kristus, který se narodil v pozemském a viditelném Betlémě a byl ukřižován v Jeruzalémě, byl zlý Kristus; a že Marie Magdalena byla jeho konkubína a že to byla žena přistižená při cizoložství, jak se o tom čte v evangeliu.²⁴ Dobrý Kristus totiž, jak říkali, nikdy nejí ani nepije a nepřijímá maso a nikdy nebyl na tomto světě, leda duchovně v těle Pavlově. Nuže, řekli jsme „v Betlémě pozemském a viditelném“, protože kacíři si vymýšleli, že existuje druhá země, nová a neviditelná, a v té druhé zemi se podle některých narodil a byl ukřižován dobrý Kristus. Dále říkali kacíři, že dobrý Bůh měl dvě manželky jménem Ohola a Oholiba,²⁵ a s nimi zplodil syny a dcery. Jiní kacíři pak říkali, že Stvořitel je jeden, ale měl dva syny, Krista a ďábla. Tihle také říkali, že všechna stvoření byla dobrá, ale skrze nádoby, o nichž se čte v Apokalypse,²⁶ se všechna zkazila. [12] Ti všichni jsou údy Antikrista, prvorozence Satanova, hanebné sémě, zločinní synové,²⁷ mluví pokrytecky a lžou,²⁸ svádějí srdce prostých lidí.²⁹ To oni nakazili téměř celou narbonskou provincii jedem své věrolomnosti. Tvrdili, že římská církev je doupětem lupičů³⁰ a že ona sama je ta nevěstka, o níž se čte v Apokalypse.³¹ Církevní svátosti až natolik znevažovali, že veřejně hlásali, že voda svatého křtu je stejná jako říční voda a hostie nejsvětějšího těla Kristova se neliší od obyčejného chleba. Do uší prostých lidí vkapávali to rouhání, že i kdyby Kristovo tělo bylo veliké jako Alpy, již dávno by bylo spotřebováno těmi, kdo ho jedí, a obráceno v nic. Biřmování a zpověď pokládali za hloupé a zcela bezvýznamné. Kázali, že svátost manželství je prostituce a že nikdo v něm nemůže být spasen tím, že zplodí syny a dcery. Pochybují i o zmrtvýchvstání těla, vymýšlejí si jakési neslychané smyšlenky a říkají, že naše duše jsou oni duchové andělů, kteří byli svrženi z nebe kvůli pyšnému odpadnutí od víry a svá skvělá těla zanechali ve vzduchu. Tyto duše po postupném

pobytu v jakýchkoli sedmi pozemských tělech se navracejí k oněm opuštěným tělům, jakoby tehdy teprve vykonaly pokání.

[13] Je pak třeba vědět, že někteří mezi těmito kacíři se nazývali „dokonalí“ či „dobří lidé“, jiní „stoupenci kacířů“. ³² Ti z kacířů, kteří byli nazýváni „dokonalí“, dávali přednost černému šatu; ³³ předstírali, že dodržují čistotu, zcela si ošklivili jíst maso, vejce a sýry, chtěli se jevit jako pravdomluvní, ačkoli sami nejvíce a téměř nepřetržitě o Bohu lhali. Říkali také, že za žádných okolností nesmějí přísahat. Stoupenci kacířů byli nazýváni ti, kteří žili světsky, a ačkoli neusilovali napodobit život dokonalých, přece doufali, že ve víře těch dokonalých budou spaseni; rozdělení totiž byli způsobem života, ale ve víře, či spíše v nevíře byli jednotní. Ti, kteří se nazývali stoupenci kacířů, se věnovali lichvě, krádežím, vraždění a tělesným radostem, úskokům a kdejakým zvrácenostem. Hřešili takto o to bezpečněji a bezuzdněji, neboť věřili, že musí být spaseni, aniž navrátili, co uloupili, bez zpovědi a pokání, jen budou-li moci na smrtelné posteli odříkat Otčenáš a přijmout od svých mistrů vložení rukou. ³⁴ [14] Měli představené, které nazývali jáhni a biskupové, z řad dokonalých kacířů a každý z věřících, jenž byl blízek smrti, byl přesvědčen, že bez vložení jejich rukou nemůže být spasen. A vskutku se domnívali, že jestliže na některého umírajícího, ať byl jakkoli hříšný, vložili ruce, pak – pokud mohl odříkat Otčenáš – byl spasen a podle jejich obvyklého výrazu utěšen, ³⁵ takže bez všeho pokání a bez všeho dalšího trestu hned vyletěl do nebe. [15] Slyšeli jsme o tom něco směšného, co jsme rozhodli sem vložit. Kterýsi stoupenec kacířů přijal na smrtelné posteli duchovní křest od svého mistra skrze vložení rukou, ale nedokázal odříkat Otčenáš a vydechl naposled. Jeho utěšitel nevěděl, co by na to řekl: zdál se být spasen, protože přijal vložení rukou, ale stejně tak i zatracen, protože neodříkal modlitbu Páně. Co k tomu ještě říci? Kacíři se ptali na radu jednoho rytíře jménem Bertrand ze Saissaku, který byl kacíř, co si o tom mají myslet. Rytíř jim dal takovouto radu a odpověď: „U tohoto člověka to vezmeme na sebe a řekneme, že byl spasen. Všechny ostatní, pokud neodříkají Otčenáš, budeme pokládat za zatracené.“ [16] A ještě jiná směšná příhoda.

Jeden ze stoupenců kacířů odkázal na smrtelné posteli kacířům 300 solidů a přikázal svému synovi, aby tyto peníze kacířům předal. Když je kacíři po jeho smrti od syna žádali, řekl jim: „Chci, abyste mi nejprve pověděli, jak se daří mému otci.“ I řekli: „Zcela jistě víš, že byl spasen a již sídlí na nebi.“ On jim odpověděl s úsměvem: „Díky Bohu i vám. Protože je však můj otec již v nebi, jeho duše nepotřebuje almužny. A já vím, že jste tak dobrotiví, že už nebudete volat mého otce z nebe nazpátek. Vězte tedy, že si ode mne neodnesete žádné peníze.“

[17] Máme za to, že nelze smlčet, co rovněž říkali někteří kacíři, že nikdo nemůže hřešit od pupku níže. Modlářstvím nazývali obrazy, které visí v kostelích, tvrdili, že kostelní zvony jsou ďáblovy trouby. Dále říkali, že kdo spal se svou matkou a sestrou, nehřešil více, než když spal s nějakou jinou ženou. Mezi největšími hloupostmi říkali i to, že pokud někdo z dokonalých smrtelně zhřešil, například snědením kousičku masa, nebo sýra nebo vajíčka nebo jiné jim zakázané věci, všichni, jimž se od něj dostalo útěchy, ztratí Ducha svatého a potřebují opět nový duchovní křest; a pro hřích utěšitele také již spasení spadnou z nebe.

[18] Kromě toho byli jiní kacíři, kteří se nazývali valdenští, podle kohosi jménem Valdo, měšťana z Lyonu. I oni byli špatní, ale ve srovnání s jinými kacíři daleko méně zkažení: v mnohém se totiž s námi shodovali, v něčem pak rozcházeli. Ponecháme-li stranou většinu z jejich bezbožností, jejich blud spočíval hlavně ve čtyřech věcech: v nošení sandálů po způsobu apoštolů a v tom, že hlásali, že se nesmí za žádných okolností přísahat nebo zabíjet; rovněž tvrdili, že každý z nich, kdo by měl alespoň sandály, může – aniž by dostal od biskupa svěcení – proměňovat tělo Kristovo.

Co jsem tu stručně vypsál o sektách kacířů, ať postačí.

[19] **Způsob obrácení, či spíše převrácení heretiků.** Když se někdo odevzdá kacířům, ten, kdo ho přijímá, říká: „Příteli, chceš-li být jeden z nás, je třeba, aby ses zcela odřekl víry, kterou hlásá římská církev.“

Odpoví: „Odříkám se.“ „Nuže přijmi Ducha svatého od dobrých lidí,“ a tehdy mu vdechne sedmkrát do úst. Dále mu řekne: „Odříkáš se onoho kříže, který ti učinil kněz při křtu na prsou, na ramenou a na hlavě olejem a křížmem?“ Odpoví: „Odříkám se.“ „Věříš, že ona voda křtu ti zajistí spásu?“ Odpoví: „Nevěřím.“ „Odříkáš se té roušky, kterou ti kněz při křtu položil na hlavu?“ Odpoví: „Odříkám.“ Takto přijme křest kacírů a zřekne se křtu církve. Na to položí všichni ruce na jeho hlavu a líbají ho, oblečou mu černé šaty a od té chvíle je jako jeden z nich.

[Druhá část: O kazatelích]

[20] Zde začíná vyprávění o tom, jak přišli do albijského kraje kazatelé. Roku 1206 od vtělení Páně³⁶ přišel k římské kurii biskup z Osmy jménem Diego,³⁷ významný a velmi chvályhodný muž. Jeho největším přáním bylo vzdát se svého biskupského úřadu, aby se mohl svobodněji odebrat k pohanům a kázat jim Kristovo evangelium. Pan papež Inocenc však nechtěl splnit přání svatého muže a naopak mu přikázal, aby se vrátil na svůj stolec. Tak se tedy stalo, že když při návratu od kurie došel k Montpellier, potkal tu ctihodného muže Arnauda,³⁸ opata v Cîteaux,³⁹ a cisterciácké mnichy, bratry Petra z Castelnau a Raoula, vyslance apoštolského stolce, kteří se chtěli z omrzelosti zřici uloženého jim poslání, protože při kázání kacírům nedokázali nijak nebo velmi málo uspět. Pokaždé totiž, když chtěli těm kacírům kázat, předhazovali jim kacíři, že duchovní vedou tuze špatný život, a pokud nehodlají svůj život napravit, že by měli s kázáním přestat. [21] Proti takové nejistotě jim dal zmíněný biskup prospěšné poučení, napomenul je a poradil jim, aby nechali stranou všechno ostatní a usilovněji a s větším zápalem se věnovali kázání. Také jim radil, aby vystupovali s pokorou, jednali a učili po příkladu laskavého učitele, chodili pěšky, bez zlata a stříbra⁴⁰ a napodobovali ve všem chování apoštolů, a tak mohli zavřít ústa zlovolníkům. Řečení legáti si však to všechno jako nějakou novotu⁴¹ nechtěli osvojit a prohlásili, že kdyby někdo uznávaný a vážený chtěl tímto způsobem jít před nimi, velmi ochotně ho budou násle-

dovat. Co více dodat? Biskup z Osmy, muž Boží, se nabídl pro tu službu a hned odeslal svou družinu a povozy do svého města Osma. Spokojil se s jedním průvodcem a se dvěma zmíněnými mnichy Petrem a Raoulem a vstoupil do Montpellier. Cisterciácký opat však pospíšil do Cîteaux, jednak proto, že se brzy⁴² měla konat generální kapitula řádu, jednak proto, že po skončení kapituly chtěl některé z opatů svého řádu vzít s sebou, aby mu pomohli kázat a splnit úkol, který mu byl uložen. [22] Biskup z Osmy a zmínění mniši potom odešli z Montpellier a došli k jednomu hradu jménem Servian.⁴³ Zde našli jakéhosi arcikacíře Balduina a jistého Teodorika, syna zatracení⁴⁴ a strniště, jež věčně doutná. Ten pocházel z Francie,⁴⁵ byl urozeného rodu a byl to kanovník v Nevers.⁴⁶ Později však, poté co byl kterýsi rytíř, jenž byl jeho strýc a nejhorší heretik, na pařížském koncilu odsouzen pro kacírství⁴⁷ v přítomnosti Oktaviána, kardinála a legáta apoštolského stolce,⁴⁸ Teodorik viděl, že se nemůže déle skrývat, a odebral se do kraje Narbonne. Zde byl chován kacíři ve velké lásce a úctě, jednak protože se jevil bystřejší než ostatní, jednak protože se holedbal, že měl ve Francii,⁴⁹ kde býval zdroj vědění a křesťanské zbožnosti, druha ve své bezbožnosti a obhájce své ničemnosti. Nelze opomenout, že se nechal nazývat Teodorik, ačkoli se dříve jmenoval Vilém. [23] Naši kazatelé s těmi dvěma, tedy s Balduinem a Theodorikem, debatovali osm dní a nato všechny obyvatele toho hradu spásnými napomenutími pohnuli k nenávisti vůči kacírům. Byli by je jistě velmi rádi od sebe vyhnali, ale pán hradu, nakažen jedem věrolomnosti, učinil kacíře svými důvěrníky a přáteli. Úplně vylíčit, co bylo řečeno při oné disputaci, by zabralo dlouhý čas, ale alespoň toto pokládám za vhodné dodat, že když ctihodný biskup dovedl řečeného Theodorika v debatě do úplných důsledků, řekl Theodorik: „Vím, vím, čím duch jsi, neboť jsi přišel v duchu Eliášově.“⁵⁰ Na to řekl svatý muž: „Jestliže jsem já přišel v duchu Eliášově, ty jsi přišel v duchu Antikrista.“ Když zde tedy strávili osm dní, vyšli ctihodní muži z hradu a lid je provázal skoro jednu leuku.⁵¹ [24] Postupovali přímou cestou, až dorazili do města Béziers, kde diskutovali a kázali patnáct dní, upevňovali ve víře těch nemnoho katolíků, kteří tu žili, a zneklidňovali kacíře. Ctihodný